

Ο κ. Νίκος Σαραντάκος για τον ύμνο της 4^{ης} Αυγούστου.

Ο διακεκριμένος πνευματικός άνθρωπος (συγγραφέας, δημοσιογράφος, μεταφραστής, blogger) κ. Νίκος Σαραντάκος, σε άρθρο του αναρτημένο στο προσωπικό του ιστολόγιο «Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία», δημοσιοποιεί με παρρησία και εντιμότητα, τα συμπεράσματα της έρευνάς του για την πατρότητα του ύμνου της 4^{ης} Αυγούστου και καταλήγει:

«Ανακεφαλαιώνοντας, προσωπικά πιστεύω ότι το «Γιατί χαίρεται ο κόσμος» είναι ολοφάνερα γραμμένο για την 25η Μαρτίου και, αφού δεν έχω άλλα στοιχεία, δέχομαι το ευεργέτημα της αμφιβολίας -δηλαδή δέχομαι την εκδοχή της οικογένειας Μωραϊτίνη, ότι ο ποιητής εξαπατήθηκε από τους ανθρώπους του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου (που έχει γράψει και ο Σεφέρης τι λογής κουμάσια ήταν), ότι έδωσε άδεια να δημοσιευτεί ένα παλιό ποίημά του για την 25η Μαρτίου χωρίς να του έχουν πει πού θα το χρησιμοποιούσαν.»

Το πλήρες κείμενο του άρθρου του κ. Σαραντάκου, αναρτημένου στο ιστολόγιο του «Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία», στις 4 Αυγούστου 2015 είναι το ακόλουθο :

Μια τεταρταυγουστιανή απρέπεια

Posted by sarant στο 4 Αυγούστου, 2015

Σαν σήμερα πριν από 79 χρόνια, το 1936, ο Ιωάννης Μεταξάς κήρυξε τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου, μian αποφράδα επέτειο στην οποία το ιστολόγιο έχει αφιερώσει παλιότερα ένα άρθρο με θέμα τους κρυφούς ή φανερούς σατιρικούς στίχους εναντίον του δικτατορικού καθεστώτος. Το σημερινό άρθρο εξετάζει μian άλλη πτυχή, την πατρότητα του «ύμνου» της 4ης Αυγούστου, ένα θέμα που κατά σύμπτωση το θίξαμε προχτές, στα σχόλια του Μηνολογίου. Δεν

κομίζω κάτι νέο ή που να μην υπάρχει στο Διαδίκτυο, αλλά ίσως να μην έχετε υπόψη σας πώς έχει το θέμα.

Βέβαια, στις μέρες μας βρισκόμαστε μπροστά σε μια εργώδη προσπάθεια ξεπλύματος και αποκατάστασης της δικτατορίας του Μεταξά, όχι μόνο από τους υπόδικους νεοναζιστές και από αναθεωρητές ιστορικούς αλλά και συγκροτήματα τύπου όπως η Καθημερινή, η οποία τόλμησε να συμπεριλάβει τον τριπίθαμο δικτάτορα ανάμεσα στους μεγάλους Έλληνες όλων των εποχών, πλάι σε αναστήματα όπως ο Αριστοτέλης -είναι λογικό στην εποχή της κρίσης ο Μεταξάς να ασκεί γοητεία σε όσους θεωρούν εμπόδιο ή περιττή πολυτέλεια ή έστω «ασύμβατη με τις αγορές» την κοινοβουλευτική δημοκρατία, ο Μεταξάς, θυμίζω, που όποτε εκτέθηκε στη λαϊκή ψήφο βγήκε μαυρισμένος συγκεντρώνοντας μονοψήφια ποσοστά. Αλλά ας είναι.

«Γιατί χαίρεται ο κόσμος και χαμογελά πατέρα;» Το ερώτημα έχει γίνει παροιμιώδες και έχει συνδεθεί για πάντα με τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου, αφού αποτελεί τον πρώτο στίχο του Ύμνου της 4ης Αυγούστου που μπορείτε να τον ακούσετε εδώ μελοποιημένον με πολλά κλαπατσιμπαλα από τον αρχιμουσικό των Ενόπλων Δυνάμεων Γεράσιμο Φρεν (όπως λέει η Βικιπαίδεια).

Η μελοποίηση έχει γίνει στην πρώτη από τις τρεις στροφές του ποιήματος. Ας δούμε ολόκληρο το ποίημα:

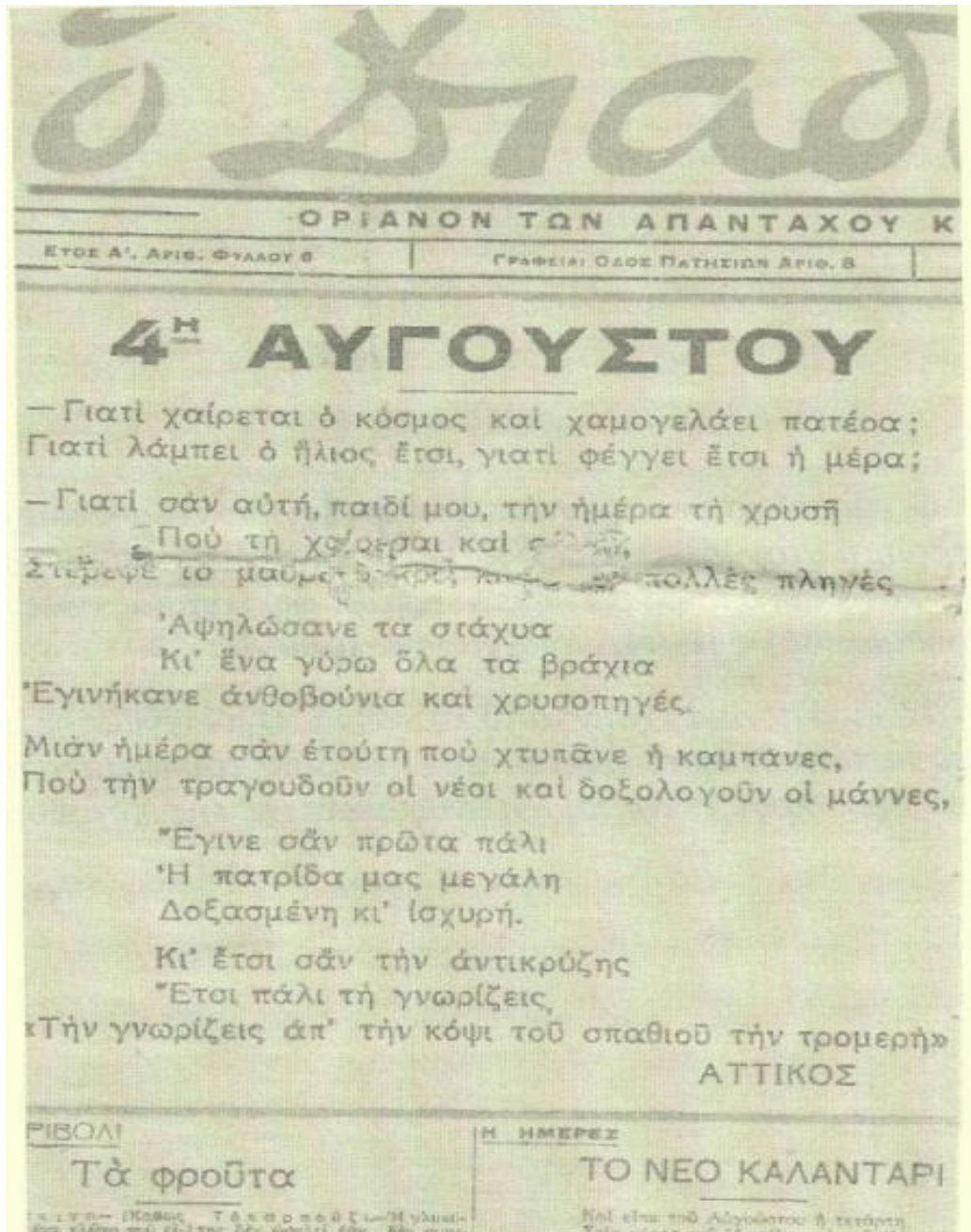
Γιατί χαίρεται ο κόσμος και χαμογελάει, πατέρα,
γιατί λάμπει ο ήλιος έτσι γιατί φέγγει έτσι η μέρα;
Γιατί σαν αυτή, παιδί μου, την ημέρα τη χρυσή
που τη χαίρεσαι και συ
στέρεψε το μαύρο δάκρυ

κλείσανε πολλές πληγές,
αψηλώσανε τα στάχυα
κι ένα γύρω όλα τα βράχια
εγινήκαν ανθοβούνια και χρυσοπηγές.

Μιαν ημέρα σαν ετούτη
την ολόφωτη κι ωραία
ξεδιπλώθηκε και πάλι η γαλάζια μας Σημαία
που 'χει τ' ουρανού το χρώμα
και σκεπάζει τ' άγιο χώμα
που ελεύθερος πατάς.
Κι έτσι με χαρά κι ελπίδα
για μιαν ένδοξη Πατρίδα
η Σημαία κυματίζει μ' ένα Ταν ή επί Τας!

Μια ημέρα σαν και τούτη,
που χτυπάνε οι καμπάνες,
που την τραγουδούν οι νέες και δοξολογούν οι μάνες,
έγινε σαν πρώτα πάλι, η πατρίδα μας μεγάλη,
δοξασμένη κι ισχυρή.
Κι έτσι σαν την αντικρίζεις,
έτσι πάλι τη γνωρίζεις,
τη γνωρίζεις «απ' την κόψη του σπαθιού την τρομερή».

Στιχουργός του «ύμνου» θεωρείται ευρέως ο Τίμος Μωραϊτίνης (1875-1952), δημοφιλέστατος επί δεκαετίες δημοσιογράφος, ευθυμογράφος, αθηναιογράφος και θεατρικός συγγραφέας, μια από τις μεγάλες μορφές της ελληνικής δημοσιογραφίας στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

Εδώ και αρκετά χρόνια, ο Γιώργος Μωραϊτίνης, γιος του Τίμου, επίσης δημοσιογράφος, έχει αποδυθεί σε έναν επίμονο αγώνα για να ξεπλύνει από τη μνήμη του πατέρα του την κηλίδα της εξύμνησης του δικτατορικού καθεστώτος - και σε αυτό πήρε τη σκυτάλη από τη μητέρα του, τη Μαρία. Το 2010 ο Γ. Μωραϊτίνης κυκλοφόρησε σε ιδιωτική έκδοση ένα λιγοςέλιδο φυλλάδιο με τίτλο «Η 'απρέπεια' της 4ης Αυγούστου απέναντι στον Τίμο Μωραϊτίνη», που το διανέμει σε κάθε ενδιαφερόμενο (κι έτσι το έχω κι εγώ) ενώ έχει δώσει πολλές συνεντεύξεις σε εφημερίδες και άλλα έντυπα -μία από αυτές βλέπετε εδώ, στην οποία συνοψίζει τα επιχειρήματά του.

Σύμφωνα με τον Μωραϊτίνη υιό, ο αρχισυντάκτης της σατιρικής εφημερίδας «Διαδοσίας», οργάνου του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου, ζήτησε από τον Μωραϊτίνη την άδεια να δημοσιεύσει στην εφημερίδα του ένα παλιό ποίημά του, γραμμένο για την 25η Μαρτίου. Ο Μωραϊτίνης δεν το θυμόταν καλά, αλλά έδωσε την άδεια -και ο Διαδοσίας δημοσίευσε το ποίημα (παραλείποντας τη μεσαία στροφή) όπως βλέπετε στη φωτογραφία, στο 6ο φύλλο της εφημερίδας, με τον τίτλο 4η Αυγούστου και την υπογραφή Αττικός, που ήταν ένα από τα ψευδώνυμα που χρησιμοποιούσε ο Τίμος Μωραϊτίνης. Σε μεταγενέστερες δημοσιεύσεις συμπεριλήφθηκε και η μεσαία στροφή και δηλώθηκε ρητά το πραγματικό όνομα του ποιητή (για παράδειγμα, στο Αναγνωστικό της 6ης τάξης του 1939, που μπορείτε να το δείτε εδώ (στις σελ. 83-84)).

Ο Μωραϊτίνης υιός δεν είναι κατηγορηματικός ότι το ποίημα είναι του πατέρα του, αλλά δεν το αποκλείει. Παρόλο που η Μαρία Μωραϊτίνη έχει εκδώσει σε εφτά τόμους τα Άπαντα του συζύγου της, ασφαλώς με τα μέσα της εποχής ήταν αδύνατο να βρεθούν και να καταγραφούν όλα τα στιχουργήματα που ο Μωραϊτίνης σκόρπαγε σωρηδόν σε κάθε λογής έντυπα ιδίως στα νεανικά του χρόνια. Όμως η πλευρά Μωραϊτίνη δεν κατηγορεί το τεταρταυγουστιανό καθεστώς ότι χάλκευσε το ποίημα, αλλά ότι πήρε ένα ποίημα γραμμένο για την 25η Μαρτίου (για πανεθνικό σκοπό) και το μετέτρεψε σε ύμνο του δικτατορικού καθεστώτος της, χωρίς την άδεια του ποιητή και ενάντια στη θέλησή του. Ο Μωραϊτίνης, τονίζει ο γιος του, απέφευγε να εκφράζει πολιτικές απόψεις και κομματικές προτιμήσεις, κατάφερε να περάσει τον εθνικό διχασμό χωρίς να

ταχθεί με τη μία ή την άλλη μερίδα, προτιμούσε να μένει «αθηναϊολάτρης, τροβαδούρος της ζωής, του έρωτα και των λουλουδιών» (βέβαια, κάποιιο υποστηρίζουν ότι και αυτή η στάση πολιτική είναι, αλλά ας μην το ανοίξουμε τώρα αυτό).

Έχει κάποια αδύνατα σημεία η επιχειρηματολογία του Γιώργου Μωραϊτίνη. Για παράδειγμα, προσπερνάει στα γρήγορα το γεγονός ότι ο πατέρας του έγινε μέσα στη δικτατορία του Μεταξά πρόεδρος της Ενώσεως Συντακτών -αν και αυτό δεν συνεπάγεται ότι ήταν οπαδός του καθεστώτος αλλά μάλλον ότι δεν ήταν αντίθετος με αυτό. Επίσης, χαρακτηρίζει «όργανο της 4ης Αυγούστου» την εφημερίδα Διαδοσία, ενώ, από το μοναδικό φύλλο της που μπόρεσα να βρω (το πρώτο) μου φαίνεται πως είναι ένα απλό σατιρικό έντυπο, φυσικά όχι εχθρικό προς το καθεστώς. (Για να διαμορφώσετε άποψη, ιδού η πρώτη σελίδα του πρώτου φύλλου του Διαδοσία, που κυκλοφορούσε με τον υπότιτλο: Όργανο των απανταχού καλώς πληροφορημένων). Επειδή όμως και σε άλλες πηγές έχω δει να χαρακτηρίζεται «φιλοφασιστικό» έντυπο ο Διαδοσίας, δεν μπορώ να αποκλείσω το ενδεχόμενο ότι στα επόμενα φύλλα άλλαξε ρότα.

Παρά τα αδύνατα σημεία, ο Μωραϊτίνης υιός έχει ατράνταχτο δίκιο όταν τονίζει ότι το στιχούργημα δεν είναι γραμμένο για τη δικτατορία του Μεταξά. Η «μέρα η μεγάλη» που κάνει τον κόσμο «να χαίρεται και να χαμογελά» δεν μπορεί να είναι μέρα του Αυγούστου, διότι τον Αύγουστο δεν αψηλώνουν τα στάχια ούτε λουλουδιάζουν τα βράχια. Αυτά γίνονται την άνοιξη, ας πούμε τον Μάρτη. Και βέβαια οι τελευταίοι στίχοι δείχνουν ολοκάθαρα ότι το δοξαστικό ποίημα έχει γραφτεί ειδικά και αποκλειστικά για την 25η Μαρτίου.

Δεν μπορούμε βέβαια να ξέρουμε τι ακριβώς έγινε, αν δηλαδή ο Μωραϊτίνης όντως εξαπατήθηκε από τους ανθρώπους του καθεστώτος και παρουσιάστηκε να έχει γράψει έναν ύμνο που τον είχε γράψει για άλλη ευκαιρία. Θα μπορούσε να του έχουν ζητήσει ένα ποίημα «για την περίσταση» κι αυτός για να βγάλει την υποχρέωση να έβγαλε από το συρτάρι του το νεανικό του ποίημα το γραμμένο

για την 25η Μαρτίου και να τους το έδωσε. Αλλά δεν έχουμε κάποιο στοιχείο που να στηρίζει αυτή την εικασία.

Το ποίημα δημοσιεύτηκε στο 6ο φύλλο του Διαδοσία, κι επειδή ξέρουμε πως το πρώτο φύλλο βγήκε στις 10 Μαρτίου και πως η εφημερίδα ήταν 15θήμερη το 6ο φύλλο αντιστοιχεί στις 25 Μαΐου -αν και δεν μπορούμε να αποκλείσουμε το ενδεχόμενο η εφημερίδα να είχε κενά στην έκδοσή της κι έτσι το 6ο φύλλο να συνέπεσε με την επέτειο της δικτατορίας στις αρχές Αυγούστου -ο Γιώργος Μωραϊτίνης δεν δίνει περιέργως τα στοιχεία δημοσίευσης του ποιήματος (δηλαδή πότε βγήκε το 6ο φύλλο του Διαδοσία).

Το γεγονός είναι ότι μετά την πτώση της δικτατορίας ο Μωραϊτίνης ο ίδιος δεν αποποιήθηκε την πατρότητα του ποιήματος, αλλά επειδή τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν πολύ ταραγμένα το επιχείρημα αυτό δεν είναι καθοριστικό.

Ανακεφαλαιώνοντας, προσωπικά πιστεύω ότι το «Γιατί χαιρέται ο κόσμος» είναι ολοφάνερα γραμμένο για την 25η Μαρτίου και, αφού δεν έχω άλλα στοιχεία, δέχομαι το ευεργέτημα της αμφιβολίας -δηλαδή δέχομαι την εκδοχή της οικογένειας Μωραϊτίνη, ότι ο ποιητής εξαπατήθηκε από τους ανθρώπους του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου (που έχει γράψει και ο Σεφέρης τι λογής κουμάσια ήταν), ότι έδωσε άδεια να δημοσιευτεί ένα παλιό ποίημά του για την 25η Μαρτίου χωρίς να του έχουν πει πού θα το χρησιμοποιούσαν.

Όπως και να έχει το πράγμα, εκείνο που δεν αφήνει κανένα περιθώριο αμφιβολίας είναι η πολύχρονη και ακατάπαυστη προσπάθεια της Μαρίας και του Γιώργου Μωραϊτίνη να ξεπλύνουν το μεταξικό άγος από το όνομα του αγαπημένου τους συζύγου και πατέρα. Κι αυτό έχει ασφαλώς και μίαν αυτόνομη σημασία.